

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

3 СОН, 3 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 3, ВЫПУСК 3

LAWYER HERALD

VOLUME 3, ISSUE 3

TOSHKENT-2023

Мундарижа

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

1. ХОДЖАЕВ Бахшилло Камолович ҲУҚУҚ УСТУВОРЛИГИ ИНДЕКСИДА ЎЗБЕКИСТОННИНГ ЎРНИНИ ЯХШИЛАШ МАСАЛАЛАРИ	8
2. СОДИКОВ Акмал Шавкат ўғли НОРМА ИЖОДҚОРЛИГИ ЖАРАЁНИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ИСТИҚБОЛЛИ ЙЎНАЛИШЛАРИ	13

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ. МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

3. УМИДУЛЛАЕВ Қаҳрамон Усманович ИЖРО ЭТУВЧИ ҲОКИМИЯТ ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ БАҲОЛАШ БОРАСИДАГИ КАМЧИЛИКЛАР ТАҲЛИЛИ	20
--	----

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

4. ОКЮЛОВ Омонбой, ЮЛДАШЕВ Жаҳонгир Иномович ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ХУСУСИЙ МУЛК ҲУҚУҚИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШ БОРАСИДА АМАЛГА ОШИРИЛГАН САМАРАЛИ ИСЛОҲОТЛАР (ҚОНУНЧИЛИК ТАҲЛИЛИ ВА МАВЖУД МУАММОЛАР)	27
5. ТИЛЛАБОЕВ Шохрухбек Мирзатиллаевич, ОСОБЕННОСТИ НАРУШЕНИЙ АВТОРСКИХ ПРАВ НА ОНЛАЙН ПЛАТФОРМАХ.....	39
6. ERKINOV Bekzod THE PROCEDURE FOR REGULATING A FRANCHISE AGREEMENT (COMPLEX BUSINESS LICENSE) IN THE USA AND OTHER COUNTRIES	44

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ

7. УМАРХОНОВ Азизхон Шарипхонович РИВОЖЛАНГАН ХОРИЖ ДАВЛАТЛАРИ ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ ИШТИРОКЧИЛАРИНИНГ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ БЎЙИЧА ТАЖРИБАСИ	49
8. БАРАКАЕВ Лазизжон Отақулович ТАФТИШ ТАЙИНЛАШ ВА ЎТКАЗИШНИНГ ПРОЦЕССУАЛ ТАРТИБИ ВА УНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ	56
9. ИМОМНАЗАРОВ Алишер Хасанович КЎЗДАН КЕЧИРИШ ТЕРГОВ ҲАРАКАТИНИ ЎТКАЗИШНИНГ ПРОЦЕССУАЛ ЖИҲАТЛАРИ	63

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

10. РАСУЛОВ Журабек Абдусамиевич ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ДОКТРИНАСИДА ЭРКИН ҲАРАКАТЛАНИШ ҲУҚУҚИ ВА ДАВЛАТ СУВЕРЕНИТЕТИ МАСАЛАЛАРИ.....	78
---	----

11. РАХМАНОВ Шухрат Наимович СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ ДОГОВОРНЫХ ИСТОЧНИКОВ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ БЕЗОПАСНОСТИ ПЕРСОНАЛА МЕЖДУНАРОДНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ.....	88
12. ЮНУСОВ Ҳайдарали МУРОЖААТ ҚИЛИШ ҲУҚУҚИНИНГ КОНСТИТУЦИЯВИЙ ВА ХАЛҚАРО-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ	95
13. МАҲАМАТОВ Махмуд ХОДИМЛАР ВА ИШ БЕРУВЧИЛАР ВАКИЛЛИГИНИ ХАЛҚАРО ВА МИЛЛИЙ ДАРАЖАДА ТАРТИБГА СОЛИНИШИ.....	102
14. САИДОВ Олим Чорикулович ЖАЗО ЎТАШНИ ДАВОМ ЭТТИРИШ УЧУН ФУҚАРОСИ БЎЛГАН ДАВЛАТГА МАҲКУМЛАРНИ ТОПШИРИШНИ РАД ЭТИШНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ	109
15. МИРУКТАМОВА Феруза Лутфуллаевна АХБОРОТ АСРИДА БОЛА ҲУҚУҚЛАРИ ВА ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ ҲУҚУҚИЙ МАСАЛАЛАРИ.....	115
16. VALIJONOV Daler Dilshodovich KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISHDA XALQARO NAMKORLIKNING AYRIM MASALALARI.....	122
17. РАСБЕРГЕНОВА Сарбиназ Алишеровна РЕАЛИЗАЦИЯ НОРМ МЕЖДУНАРОДНОГО ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ПРАВА В НАЦИОНАЛЬНОЙ ПРАВОВОЙ СИСТЕМЕ	129
18. СУЛАЙМАНОВ Одилжон Раббимович ЎЗБЕКИСТОНДА ИНСОННИНГ ҲУҚУҚ ВА ЭРКИНЛИКЛАРИНИ ТАЪМИНЛАШ ДАВЛАТНИНГ ОЛИЙ МАҚСАДИДИР	137
19. РАХМАНОВ Абдумухтор Режжаббаевич ПРАВА ЧЕЛОВЕКА И СТАТУС ЛИЧНОСТИ В ИСЛАМСКОМ ПРАВЕ	145

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ, МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ, МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

УМИДУЛЛАЕВ Қаҳрамон Усманович

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси
Давлат ва ҳуқуқ институтининг катта илмий ходими,
юримдик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD)
E-mail: umidullaevkahramon@gmail.com

ИЖРО ЭТУВЧИ ҲОКИМИЯТ ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ БАҲОЛАШ БОРАСИДАГИ КАМЧИЛИКЛАР ТАҲЛИЛИ

For citation (иқтибос келтириш учун, для цитирования): УМИДУЛЛАЕВ Қ.У.
Ижро этувчи ҳоқимият органлари фаолиятини баҳолаш борасидаги камчиликлар таҳлили // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 3 (2023) Б. 20-26.

 3 (2023) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2023-3-3>

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада асосий эътибор ижро этувчи ҳоқимият органлари фаолиятини баҳолаш борасидаги камчиликлар ва муаммоларни ўрганиб таҳлил қилишга қаратилган. Мазкур мавзуда олимлар томонидан олиб борилган илмий тадқиқот ишлари ҳамда амалиётчиларнинг фикр мулоҳазалари ўрганилди. Ўрганиш натижасида ижро этувчи ҳоқимият органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш тизими мураккаб илмий тадқиқот мавзулардан бири эканлиги маълум бўлди. Шунингдек, ижро этувчи ҳоқимият органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш тизимини амалиётга жорий этиш ҳам мураккаб жараён эканлиги, ҳозирда баҳолаш тизими жорий этилган аксарият давлатларда баҳолаш тизимининг ташкилий-ҳуқуқий ва методологик асослари такомиллашув жараёнида эканлиги аниқланди. Илмий изланишлар натижаларига асосланиб тегишли хулосалар қилинди ҳамда мавжуд муаммолар ва камчиликларни бартараф этиш бўйича таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилди.

Калит сўзлар: Ижро этувчи ҳоқимият органлари, муаммо, камчилик, самарадорлик, баҳолаш.

УМИДУЛЛАЕВ Қаҳрамон Усманович

Старший научный сотрудник Института государства и права Академии наук
Республики Узбекистан, доктор философии по юридическим наукам (PhD)
E-mail: umidullaevkahramon@gmail.com

АНАЛИЗ НЕДОСТАТКОВ В ОЦЕНКЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ ВЛАСТИ

АННОТАЦИЯ

В статье, основное внимание уделяется изучению и анализу недостатков и проблем в оценке деятельности органов исполнительной власти. Изучены научные исследования, проведенные учеными, и мнения практиков по исследуемой теме. В результате проведенного анализа выявлено то, что система оценки эффективности деятельности органов исполнительной власти является одной из актуальных вопросов комплексного научного исследования. Установлено, что внедрение в практику системы оценки эффективности деятельности органов исполнительной власти также является сложным процессом, в большинстве случаев организационно-правовые и методологические основы системы оценки находятся в процессе совершенствования, внедряемая в настоящее время. По итогу анализа были сформулированы выводы, и выработаны соответствующие предложения и рекомендации по устранению проблем и недостатков.

Ключевые слова: органы исполнительной власти, проблема, дефицит, эффективность, оценка.

UMIDULLAYEV Khahramon

Senior Researcher of the Institute of State and Law,

Doctor of Philosophy in Law (PhD)

E-mail: umidullaevkahramon@gmail.com

GAP ANALYSIS IN THE ASSESSMENT OF THE ACTIVITIES OF THE EXECUTIVE AUTHORITIES

ANNOTATION

In this article, the main focus is on explaining the concept and types of methodology for evaluating the effectiveness of executive authorities. Definitions given by scientists to the efficiency evaluation methodology were studied and analyzed. As a result of the study, it became known that the system for assessing the effectiveness of the activities of executive authorities is one of the topics of complex scientific research. It was also found that the introduction into practice of the assessment system of the effectiveness of the activities of the executive authorities is also a complex process, the organizational and legal and methodological foundations of the assessment system are in the process of improvement in most cases where the assessment system is currently introduced. Based on the results of the studies, conclusions were made, relevant proposals and recommendations were developed.

Keywords: Methodology, efficiency, executive authorities, criterion, assessment.

Маълумки ҳозирда дунёнинг ривожланган ва ривожланаётган аксарият давлатларида ижро этувчи ҳокимият органлари фаолияти самарадорлигини рейтинг баҳолаш борасида илмий тадқиқотлар олиб борилмоқда. Мазкур соҳада илмий изланишлар олиб борган олимлар ва амалиётчилар баҳолаш борасида кўплаб ижобий фикрлар билан бир қаторда ушбу янги тизим айрим камчиликлардан ҳам холи эмаслиги тўғрисида фикр ва мулоҳазалар билдиришмоқда.

Ижро этувчи ҳокимият органлари, уларнинг раҳбарлари ва ҳодимлари фаолиятини баҳолаш билан боғлиқ бўлган ҳар бир фикр ва амалиётни синчиклаб ўрганиш, уларни чуқур таҳлил қилиш, ушбу тизимни Ўзбекистон Республикасида жорий этиш жараёнида дуч келган камчиликларни зудлик билан бартараф этишга ёки дуч келиши мумкин бўлган муаммоларнинг олдини олишга, ортиқча вақт ва харажатларни камайтиришга ҳамда тизимини самарали ташкил этишга илмий ва амалий замин яратади.

Айниқса охирги ўн йилликда давлат бошқаруви органлари фаолиятини такомиллаштириш борасида олиб борилаётган ислохотлар жараёнида уларнинг фаолиятини мезонлар ва кўрсаткичлар асосида баҳолаш амалиётчилар ва олимлар ўртасида кенг муҳокама қилинмоқда, айти масала юзасидан танқидий фикр ва мулоҳазалар ҳам билдирилмоқда.

Хусусан, С.К.Мордовиннинг фикрига кўра, “Ижро этувчи ҳокимият органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш энг мураккаб тадқиқот вазибаларидан бири бўлиб, кўплаб маҳаллий олимлар учун мустақил ўрганиш мавзусидир. Давлат органларининг самарадорлигини баҳолаш янада мураккаброқ. Бундай ҳолда, натижалар ва харажатларнинг нисбати учун оддий формуладан фойдаланиш мумкин эмас, чунки давлат органларининг фаолияти жамият ҳаётининг кўплаб соҳаларини бошқаришга қаратилган. Бироқ, давлат органлари ишининг мақсади пироварди аҳолининг ҳаёт даражаси ва сифатини оширишдан иборат бўлиб, бу ўз навбатида уларнинг фаолияти самарадорлигини баҳолаш ҳатто зарурлигини англади” [1, Б.28].

С.К.Мордовиннинг юқоридаги фикри ўринли бўлиб, ижро этувчи ҳокимият органлари фаолиятини баҳолаш мураккаб бўлиб, баҳолашнинг аниқ ва мунтазам мезонларини ишлаб чиқиш осон эмас. Бу нафақат ижро этувчи ҳокимият органлари фаолиятининг кўп қиррали функциялари билан, шу билан бир қаторда вазибалар тақсимоти ўзгариб туриши, ривожланиш ва тараққиёт билан боғлиқ ҳолда янги хизмат ва вазибалар кўшилиб, доимий такомиллаштириб боришни талаб қиладиган узлуксиз жараёндир. Аммо ижро этувчи ҳокимият органлари фаолиятини мунтазам баҳолаш бошқарув тизимини демократик талаблар асосида такомиллаштириш, мамлакат тараққиётини таъминлашда сезиларли роль ўйнайди.

О.Ю.Ереминанинг фикрига кўра, “Давлат органлари фаолиятига, умуман, давлат бошқаруви сифатига холис баҳо беришга уринишлар дунёнинг деярли барча мамлакатларида турли ҳил тарихий босқичларда амалга оширилди. Баҳоларнинг аксарияти, қоида тариқасида, танқидий тусга эга бўлиб, давлат раҳбарларини давлат бошқаруви самарадорлигини ошириш учун чораларини кўришга ундар эди. Ўтган асрнинг ўрталаридан бошлаб маъмурий ислохотлар тўлқини дунёнинг кўплаб давлатларини қамраб олди. Натижада, давлат бошқаруви парадигмаси ўзгарди. Бошқарув эътиборининг диққат маркази ресурслардан натижага қаратилди. Шундай қилиб, энг кенг тарқалган тушунча бу “Янги давлат бошқаруви” – натижалар бўйича бошқарувдир. Ушбу давлат бошқаруви концепцияси дунёнинг кўплаб мамлакатларида тез тарқалиши билан тасдиқланди. Шундай қилиб, натижаларга асосланган бошқарув тизими Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилоти (ИХТТ) мамлакатларида мустаҳкамланди ва БРИКС (Бразилия, Россия, Ҳиндистон, Хитой, ЖАР) мамлакатларида фаол татбиқ этилмоқда” [2, Б.86-94].

А.Г.Жукованинг фикрига кўра, “Баҳолаш борасидаги муаммоларни аниқлаш уларни бартараф этиш самарадорликни таъминлашга хизмат қилади. Баҳолаш борасидаги муаммолар қуйидаги асосий сабаблар билан изоҳланади:

1. Кўпгина давлат муассасаларида товарлар ва хизматларда монополиянинг мавжудлиги.
2. Корхоналар фаолиятининг натижаси бу – маҳсулот ишлаб чиқариш, давлат муассасалари фаолиятида бу қисман мавжуд.
3. Давлат идораларида охирги фойдаланувчини аниқлаш ҳар доим ҳам осон эмас.
4. Тижорат ташкилотлари ва давлат муассасаларининг мақсадлари сезиларли даражада фарқланади, чунки иккинчиси учун асосий қадриятларга қонунийлик, ижтимоий адолат, қонун ва тартиб талаблари ва бошқалар киради.
5. Давлат муассасаларининг кам сонли ишларида нормалар ва стандартлар қўлланилгани сабабли сифатни баҳолаш қийин.
6. Маъмурий ва сиёсий жараёнда бошқарувдаги муваффақият манбасини аниқлаш қийин” [3, Б.61-68].

Айрим таҳлилчиларнинг фикрига кўра, бошқарув фаолиятини қисқа муддатда баҳолаш қийин. Давлат даражасида қабул қилинган кўпгина бошқарув қарорларининг натижаси узоқ муддатда намоён бўлиши мумкин. Бундай ҳолатларда фаолият натижасини фақат узоқ муддатда баҳолаш мумкин.

Т.А.Кулакованинг фикрига кўра, “Давлат ҳокимияти органлари моддий маҳсулот ишлаб чиқармас экан, уларнинг жамият ижтимоий-сиёсий ҳолатига ва мамлакатнинг макроиқтисодий кўрсаткичларига таъсирини аниқлаш анча қийин. Аксарият ривожланган мамлакатлар давлат ҳокимияти органлари фаолияти самарадорлигини баҳолашга катта эътибор берадилар, шу билан бирга давлат бошқаруви самарадорлигини ошириш ижтимоий-иқтисодий тараққиётни таъминлаш ва жамият фаровонлигини оширишнинг энг муҳим шартларидан бири эканлигини эътироф этадилар. Илғор технологиялардан фойдаланиш давлат бошқаруви сифатига ҳам таъсир кўрсатади” [4, Б.96].

В.И.Майоровнинг фикрига кўра, хусусий сектор самарадорлигини баҳолаш учун идеал бўлган баҳолаш тизимини давлат хизматчилари фаолиятини баҳолаш учун тўлиқ қўллаш мумкин эмас” [5, Б.164-169].

К.И.Апканиева ўзининг “Россия Федерацияси давлат бошқаруви органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш: ҳолат, муаммолар ва ечимлар” номли ишида “Фуқаролик жамияти ўз манфаатлари ва ҳуқуқларига таъсир этувчи қарорларни тайёрлаш ва қабул қилишда ижро ҳокимияти органларига таъсир кўрсата оладиган самарали каналларга эга бўлиши керак. Яна бир жиддий муаммо бу – давлат ва унинг органларининг ўз фаолияти ва олинган натижалар тўғрисида ишончли ахборот беришни истамаслиги ҳамда давлат органлари баҳолаш натижаларини қабул қилишни истамаслигидир”, – деб ёзади [6, Б.184].

Давлат бошқаруви органлари фаолиятини баҳолаш борасида илмий тадқиқотлар олиб борган Л.Г.Соколованинг таъкидлашича, “Амалиёт шуни кўрсатдики, ишлаб чиқилган ва ишлатилган кўрсаткичларнинг кўпчилиги классик талабларга жавоб бермайди, масалан, фойдаланиш ва тушуниш қулайлиги, статистик ишончлилик, бошқарувчанлик, янгиланишлар тезлиги, мақсадга мувофиқлик ва бошқалар” [7, Б.142].

А.В.Волкованинг ушбу мавзуга оид тадқиқот ишида “Давлат ҳокимияти органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш бошқарув фаолияти соҳаларининг қай даражада яхши танланганлиги ва амалда қандай натижалар бераётганлигини аниқлаш имконини яратади. Шуни таъкидлаш керакки, давлат бошқаруви самарадорлиги билан боғлиқ бўлган тадқиқотчиларнинг аксарияти фаолият натижаларининг ўзига хослиги, шунингдек, давлат органлари учун белгиланган мақсад ва вазифалар туфайли самарадорликни баҳолаш мезонларини танлаш одатда жуда қийинлигини таъкидлайди”, – деб ёзади [8, Б.45].

Шунингдек, А.В.Волкова ҳам баҳолаш мезонларини танлаш қийинлигини таъкидлайди. Баҳолаш жараёнларини ташкил этишда баҳолаш мезонлари жуда муҳим бўлиб, баҳоланаётган органнинг ваколати ва вазифаларидан келиб чиқиб, айнан ва тўлиқ белгилаб олиш баҳолаш жараённинг натижадорлигини таъминлайди. Баҳолаш предметининг кўплаб элементлари ва мураккаб тузилиши кўп сонли омилларни ҳисобга олиш ва таҳлил қилиш зарурлигини англатади.

Фиримизга кўра, давлат бошқаруви органлари, хусусан, ижро этувчи ҳокимият органлари, уларнинг раҳбарлари ва хизматчилари фаолиятини баҳолаш тизимининг мураккаблигини қўйидаги омиллар билан ҳам изоҳлаш мумкин.

– Давлат бошқаруви органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш тизимида кўплаб кўрсаткичларнинг мавжудлиги баҳоланаётган давлат органларини таққослашни қийинлаштиради;

– Давлат башқаруви органлари фаолияти самарадорлигини баҳолашнинг мураккаблигининг яна бири, бу – ижтимоий эҳтиёжларни қондириш даражаси билан белгиланади. Бу иқтисодий натижаларини баҳолашдан кўра мураккаб;

– баҳолаш учун ишончли кўрсаткичларнинг мавжуд эмаслиги баҳолаш натижалари

бўйича нотўғри хусолаларга сабаб бўлиши мумкин;

– ташқи омилларининг таъсири сабабли баҳолашнинг объективлигини таъминлашни қийинлаштиради;

– баҳолаш жараёнларига ташқи (мустақил) экспертларнинг етарли даражада жалб этилмаслиги.

И.Ю.Зинченконинг фикрига кўра, бошқарув қарорлари сифатининг пасайишига сезиларли таъсир кўрсатиши ва шунга мос равишда уларни баҳолашни қийинлаштирадиган муаммолар қуйидагиларни ўз ичига олади:

1. Турли таркибий бўлинмалар ўртасидаги фаолиятнинг етарли даражада мувофиқлаштирилмаганлиги (тартибсиз бошқарув механизми), натижада турли таркибий бўлинмалардан (вертикал ва горизонтал бўйича) келадиган қарорлар кам мувофиқлаштирилади ва баъзан зиддиятли бўлади.

2. Белгиланган мақсадлар ва уларнинг ресурс таъминоти ўртасидаги тез-тез муаммолар. Бунинг оқибатида кўп ҳолларда қарорлар ижроси бажарилмайди.

3. Маъмуриятда амалдаги расмий ва норасмий норма ва қоидалар ўртасидаги зиддият. Масалан, мавжуд, лекин расмий белгиланмаган нормалар.

Шундай қилиб, баҳолашдан олдин айрим қарорларни қабул қилиш ва ижросини таъминлашда уларнинг қанчалик яхши тайёрланганлигини ва юқоридаги мезонлар ҳисобга олингани ва асосланганлигини таҳлил қилиш лозим” [9, Б.185-189].

И.Ю.Зинченконинг юқоридаги фикрлари асосли бўлиб, нафақат баҳолаш жараёнларини ташкил этишга оид нормалар, шу билан бир вақтда ижро органлари фаолиятига оид нормалар ҳам баҳолаш қоидаларига мос бўлиши керак.

Ҳуқуқшунос олим Ж.Ў.Тошқуловнинг фикрига кўра, “Давлат органлари фаолиятини баҳолаш хизматини ахборотлаштириш давлат хизматлари кўрсатишда шаффофлик, тезкорлик билан бирга, меҳнат харажатларини ҳам камайтиради. Ахборот олиш имкониятининг мавжудлиги ва ахборотнинг объективлиги демократик бошқарув тизимининг муҳим қисмидир. Баҳолаш тизими меҳнатга қараб ҳақ тўлаш, давлат хизматчиларини вазифага тайинлашда уларнинг эришган ютуқларига асосланиш, кадрлар билан боғлиқ жараёнларда инсон омили аралашувини камайтириш имкониятини беради” [10, Б.141-148].

Шу соҳада илмий изланишлар олиб борган Д.Анварованинг фикрига кўра, “Давлат бошқаруви фаолиятининг самарадорлиги қуйидаги омилларга боғлиқ:

– ҳар бир давлат органининг аниқ мақсади (вазифаси), таркибий бўлимлар ўртасида вазифалар, функциялар ва жавобгарликнинг аниқ тақсимланганлиги;

– функцияларнинг бажариш механизмлари мавжудлиги;

– фаолиятнинг аниқ режалаштирилганлиги;

– меҳнат шароитларининг яратилганлиги;

– малакали мутахассислардан иборат персонал билан тизимли ишлаш, самарали ва адолатли рағбатлантириш (иш ҳақи, мукофотлар ва бошқалар);

– давлат хизматчиларининг меҳнат унумдорлигини баҳолаш мезонлари мавжудлиги;

– баҳолаш натижаларига кўра таклифларни ишлаб чиқиш билан давлат органлари фаолияти самарадорлигини пасайтирадиган муаммоларни аниқлаш имконияти мавжудлиги” [11, Б.309-369].

Юқорида кўриб ўтилганидек ижро органлари фаолиятини баҳолаш борасида кўплаб ижобий, шу билан бирга танқидий фикрлар ҳам мавжуд. Давлат бошқаруви органлари фаолиятини баҳолаш борасидаги асосий муаммолар жараёнлар ва объектнинг катталиги ҳамда кўплаб ташқи ва ички омилларни ўз ичига олиши билан боғлиқ. Яна бир муҳим муаммо бу – натижага таъсир қилиши мумкин бўлган субъектив омилларнинг мавжудлигидир. Аммо кўплаб давлатларда давлат органлари фаолиятини такомиллаштириш борасида олиб борилаётган ислохотларда айнан давлат органлари ва хизматчилари фаолиятини мезонлар ва кўрсаткичлар асосида баҳолашга эътибор қаратилмоқда.

Фикримизга кўра, баҳолаш борасидаги асосий муаммолардан яна бири бу – уларнинг фаолиятини баҳолаш мезонлари ва методикасининг барқарор эмаслиги билан боғлиқ. Баҳолаш мезонлари ва методикасининг ўзгариб туришини табиий ҳол сифатида қабул қилиш мумкин, аммо баҳолаш мезонларини ўзгартириш, янгиларини қўшиш, мос равишда баҳолаш методикасини ишлаб чиқишда аниқликка риоя қилиш талаб этилади. Бунинг учун соҳа мутахассисларидан аниқҳисоб-китоб билан бирга синчковлик ҳам талаб этилади. Шунингдек, баҳолаш жараёнларининг самарасизлигига “таниш-билишчилик”, “қўшиб ёзиш”, “натижаларни ўзгартириш” (натижаларни ўзгартиришда қўшиб ёзиш ёки камайтириб ёзиш бўлиши ҳам мумкин) аниқлиги таъминланмаган баҳолаш методикаси, баҳолаш жараёнларининг тўғри ташкил этилмаслиги каби омиллар ҳам сабаб бўлади.

Хулоса ўрнида таъкидлаш жоизки, умуман олганда ижро ҳокимияти органлари фаолиятини баҳолаш уларнинг фаолиятини мониторинг қилиш, кўрсаткичларни яхшилаш воситасидир. Баҳолаш самарадорлиги кўп жихатдан мезон, кўрсаткич ва методологиянинг аниқ ишлаб чиқилишига боғлиқ. Баҳолаш тизими ижро органлари фаолияти самарадорлигини оширишга қаратилган ягона механизм сифатида ишлашини таъминлаш, нафақат самарадорликка, шу билан бир қаторда давлат бошқаруви сифатини оширишга ҳам хизмат қилади.

Айрим таҳлилчиларнинг фикрига кўра, бошқарув фаолиятини қисқа муддатда баҳолаш қийин. Давлат даражасида қабул қилинган кўпгина бошқарув қарорларининг натижаси узоқ муддатда намоён бўлиши мумкин. Бундай ҳолатда самарадорлигини фақат узоқ муддатда баҳолаш мумкин. Шунингдек, ҳудудларнинг иқтисодий асоси бир хил эмаслиги, баҳолаш мезонлари эса умумдавлат миқёсида бир хиллиги, ҳар бир соҳа ва ҳудуд учун алоҳида мезонлар ишлаб чиқиш ва унинг ҳисоблаш тизимини жорий имконияти йўқлиги танқидларга сабаб бўлган. Аммо ижро ҳокимияти органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш натижалари йўл қўйилган камчиликларнинг сабабларини аниқ кўрсатиб беради. Бу эса ўз навбатида камчиликларни баргараф этиш ҳамда ишни тўғри ва оқилона режалаштириш имкониятини яратади. Ижро ҳокимияти органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш кўрсаткичларини умумлаштириш орқали узоқ муддатли режалаштириш ва стратегик ривожланиш дастурларини ишлаб чиқиш мумкин. Аниқ баҳолаш ижро ҳокимияти органлари фаолиятини самарали мониторинг қилиш билан биргаликда давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолиятини холис баҳолашга, муаммоли йўналишларни аниқ кўрсатиб беришга ва ижро ҳокимияти органлари томонидан самарали бошқарув қарорларини қабул қилишга амалий замин яратади.

Умуман олганда ижро этувчи ҳокимият органлари ва хизматчилари фаолиятини баҳолаш борасидаги танқидий фикр ва мулоҳазаларнинг асосий қисми баҳолаш тизимининг мезонлари ва методикаси борасидаги камчиликлар ҳақида бўлиб, ижро ҳокимияти органлари, уларнинг раҳбарлари ва ходимлари фаолиятини баҳолаш истиқболли эканлиги тўғрисида яқдил фикрда эканликларига гувоҳ бўлиш мумкин.

Илмий изланишлар натижалари давлат органлари фаолиятини баҳолаш назарий, услубий ва амалий жихатдан ҳали ҳам яхши ўрганилмаган, кўп қиррали муаммо эканлигини кўрсатади. Ижро этувчи ҳокимият органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш тизимидан кўзланган мақсадларига эришиш кўп жихатдан баҳолашни ташкил этишга оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар баҳолаш талабларига айнан мос келишини таъминлашга, баҳолаш тизимига масъул органлар ва ходимларнинг тажрибасига, баҳолаш жараёнлари аниқ ҳисоб-китобларга асосланган ҳолда ташкил этилишига боғлиқ деган хулосага олиб келади.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Мордовин С. К. Управление персоналом: современная Российская практика. (Серия «Теория и практика менеджмента»). СПб.: Питер, 2007. – С. 28.
2. Еремина О.Ю. О правовых проблемах оценивания органов государственной власти

// [Журнал Российского права](#). №11-2016. – С. 86-94.

3. Жукова А.Г. «Формы и методы оценки качества деятельности организаций сектора государственного управления» 2019 – С 61-68.

4. Кулакова Т. А. Вовлечение в публичность: связи с правительством // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – 2015. – № 1-2. – С. 96.

5. Майоров В.И. Разработка и проведение оценки эффективности и результативности профессиональной деятельности государственных служащих (на примере Челябинской области) // Евразийский юридический журнал. 2016. №7 (98). – С. 164-169.

6. Апканиева К.И. Оценка эффективности деятельности органов государственной власти в РФ: состояние, проблемы и пути решения // Молодой ученый. – 2018. № 45 (231). – С. 123-127.

7. Соколова Л.Г. Основы государственного и муниципального управления: учеб. пособие. – Иркутск: Изд-во БГУЭП, 2015. – 142 с.

8. Волкова А. В. Управляемость государства и гражданская состоятельность // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – 2014. № 4-1. – С. 45.

9. Зинченко И.Ю. Оценка эффективности деятельности органов исполнительной власти субъектов РФ // Социально-экономические явления и процессы. 2014. №1.

10. Тошқулов Ж.У. Худудларни ижтимоий-иқтисодий ривожланишини рейтинг баҳолашнинг муҳим жихатлари // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. 2 сон 1 жилд. 2020. – Б. 141-148. // URL: <https://yuristjournal.uz/index.php/lawyer-herald/article/view/65>;

11. Анварова Д. Давлат бошқарувини баҳолаш ёхуд бюджет маблағлари қандай тежалади. // URL: <https://huquqburch.uz>.